

Historia rasy American Staffordshire Terrier

W powszechnej opinii pochodzenie psów wykorzystywanych do psich walk jest oczywiste: mają być potomkami niewielkich molosów krzyżowanych u schyłku XVIII i na początku XIX wieku z walecznymi terrierami, najczęściej starym brytyjskim black and tan terrierem. Utrwalił się pogląd, że stąd wzięła się jedna z pierwszych nazw tych psów – *half and half* („pół na pół”), ponieważ receptą na idealnego walczącego psa miało być połączenie 1/2 krwi buldoga i 1/2 krwi terriera. To jednak pogląd tak popularny, jak i powierzchowny oraz niekompletny. Psy walczące miały bardzo różne pochodzenie, a często podstawowymi i decydującymi kryteriami selekcji były „grywalność” (*game*) oraz umiejętności zapaśnicze. Do dziś wielu hodowców pitbulli uważa swoje psy za „oryginalne buldogi” i podważa dolew krwi terriera – albo przynajmniej jego istotność w pochodzeniu rasy/ras.

W tym miejscu warto nadmienić, że trudno jest napisać historię rasy American Staffordshire Terrier bez historii pitbulli. Walczące psy z Anglii trafiały – wraz z różnymi falami emigrantów – na nowy kontynent, często krzyżując się już tam z psami w typie molosa, potomkami psów hiszpańskich. Z emigrantami z terenów Niemiec prawdopodobnie przyjeżdżały psy określane jako *bullenbeisser* czy *brabanter*. Jaki był udział tych psów w tworzeniu nowej rasy? Obecnie niezwykle trudno odpowiedzieć na to pytanie.

Szukając pierwszych dat, często można spotkać rok 1857, gdy McCaffrey przywiózł do Ameryki psa o imieniu Spring. Innym ważnym momentem są lata 90. XIX wieku, gdy „Cockney” Charlie Lloyd importował dwa psy: Paddy’ego i Pilota. Psy te – poza faktem, że znajdują się w rodowodach większości współczesnych AST – prezentowały typ bardzo podobny do psów, które później zostały zarejestrowane w AKC jako Staffordshire Terrier.

Już pod koniec XIX wieku psie walki coraz częściej spotykały się z ostracyzmem „oświeconej” opinii publicznej. Konsekwencją bywało wykluczanie psów walczących z możliwości wpisu do popularnych ksiąg stadnych. Niezrażony tym C. Bennett założył w Kalamazoo United Kennel Club i jako pierwszą rasę zarejestrował właśnie American Pit Bull Terriera. Z czasem wiele innych ras zostało zarejestrowanych w tym klubie. Psy walczące (pod pierwotną nazwą) były też rejestrowane w ADBA – American Dog Breeders Association, która powstała w 1889 roku w Salt Lake City. Gdy w 1898 roku psy walczące mogły być rejestrowane również w UKC, stworzyło to w przyszłości podstawy do rozdźwięku pomiędzy hodowcami. Początkowo głównymi zainteresowanymi prowadzeniem ksiąg hodowlanych byli wyłącznie *dogmeni* – ludzie zajmujący się hodowlą psów walczących. Jednak z upływem lat coraz więcej hodowców związanych z UKC było żywotnie zainteresowanych zarówno wystawami, jak i sprzedażą psów „pet” do domów, które nie miały nic wspólnego z krwawym sportem.

Okres od tych pierwszych rejestracji do zarejestrowania rasy American Staffordshire Terrier w 1936 roku to z jednej strony czas rozwoju psów walczących, z drugiej – okres, gdy psy te stają się coraz popularniejsze, aż do momentu, w którym wyrastają wręcz na „narodową rasę” USA. Są widoczne wszędzie: w reklamach, pierwszych filmach, na wojennych plakatach. Nie sposób w krótkim artykule opisać

wszystkich wielkich hodowców tego czasu – takich jak G. Armitage, Earl Tudor, J.P. Colby, Corvino, Bob Wallace, Howard Heinzl i wielu innych. Warto jednak wspomnieć Ala Browna, który zapoczątkował najstarszą linię amstaffów – Tacoma. Dla doprecyzowania: najstarszą **zarejestrowaną** linią była X-Pert, ale początki samej linii Tacoma sięgają głębiej w historię, choć hodowcy tej linii rejestrowali swoje psy w AKC później niż Clifford Ormsby.

Niewątpliwie najważniejsi dla ukształtowania się podstaw nowej „rasy”, czyli rejestrowanych w AKC Staffordshire Terrierów, byli Earl Tudor i John P. Colby. To ich psy, w szczególności Tudor Black Jack, miały decydujący wpływ na wygląd i format rasy. Często wskazuje się też, że do powstania standardu posłużył Colby's Primo, jednak informacja ta nie została potwierdzona przez żadnego „twórcę” standardu; była natomiast dementowana m.in. przez Dicka Pascoe.

H.R. Pascoe w swoich artykułach często pisał, że w jego rodzinie pitbulle były „od zawsze”, a jednocześnie nikt nie zajmował się psimi walkami. Psy wykorzystywano jako domowe – pomagały w gospodarstwie, do zaganiania bydła i świń, często uczestniczyły w polowaniach jako *catch dog*, bywały też psami stróżującymi (*watch dog*). Powszechnie znany był ich dobry stosunek do dzieci oraz tolerancja wobec domowników. Stąd po I wojnie światowej widać rosnące zainteresowanie tymi psami w kręgach niezwiązanych z walkami. Ludzie cenili ich charakter, zdrowie i możliwości użytkowe, a jednocześnie kompaktowe wymiary ułatwiały życie osobom mieszkającym w miastach. Przekładało się to na rosnące zainteresowanie hodowców wystawami.

Już w połowie lat 20. wielu hodowców (np. W. Judy) próbowało zarejestrować rasę w AKC – zarówno pod nazwą Yankee Terrier, jak i American Bullterrier. Dziś wydaje się to dziwne, ale główną opozycją dla rejestracji byli... hodowcy angielskich bullterrierów. Zdaniem W.T. Brandona – osoby, która w największym stopniu wpłynęła na standard rasy – to właśnie hodowcy angielskich bullterrierów wymogli na AKC dopisek o kolorze białym jako „niepożądanym”, mimo że w tamtym czasie wiele pitbulli było białych, a sam kolor uchodził wręcz za „modny”.

W latach 30., staraniami ludzi takich jak W.T. Brandon, C. Ormsby, H. Schuhmann i C. Harriman, powstał standard rasy, ostatecznie zarejestrowanej w AKC jako Staffordshire Terrier. Był to rok 1936, a rok wcześniej brytyjski Kennel Club zarejestrował pokrewną rasę – Staffordshire Bull Terriera. Uważa się, że W.T. Brandon korespondował z brytyjskimi hodowcami staffików, stąd widoczne podobieństwa we wzorcach obu ras. W tym samym roku Brandon założył STCA – Staffordshire Terrier Club of America.

Pierwszym zarejestrowanym „amstaffem” w AKC była wówczas 5-letnia czarna suka Wheeler's Black Dinah. Pierwszym championem AKC został Mahe-R's Captain D., a pierwszym zwycięzcą National Specialty – pies Bassett's Black Beans.

Historia rasy w dużej mierze zawiera się w historii kilku linii – tzw. *major lines*: X-Pert, Ruffian i Tacoma. Inne ważne linie, takie jak Crusader, Sertoma, Gallant czy Roll's, są już pochodnymi tych podstawowych.

X-Pert

X-Pert to jednocześnie nazwa linii i nazwa hodowli, którą posługiwali się Clifford i Alberta Ormsby oraz płk H. Schuhmann. Hodowla Alberty i Cliffa to wspaniała (i wzruszająca) historia miłości do rasy, trwająca nieprzerwanie od lat 30. do 1996 roku. Psy z tej hodowli miały ogromny wpływ nie tylko na inne hodowle z tej linii – takie jak Mari-Don, Roll, Bar-Way czy Xpertise – lecz także na Sindelar's, Fraja oraz (poprzez Har-Wyn) na większość współczesnych linii.

Ruffian

Psy z linii Ruffian wywodzą się od zwierząt hodowanych jeszcze w UKC przez F.C. Klumpa, F.C. Schroedera i E.C. Marina. Trudno powiedzieć, czy hodowcy ci zdawali sobie sprawę, że tworzą fundamentalną linię. Po zarejestrowaniu swoich psów w AKC dołączył do nich Clayton Harriman, który kupił od Klumpa pręgowanego psa – w kennelowej nazwie Broway Jones – i zarejestrował go w AKC jako The Ruffian. The Ruffian w 1940 roku wygrał National Specialty i wraz z urodzoną w kennelach Schroedera suczką Calamity Anne dał sławne, ikoniczne psy: Scalwaga i Headlighta Hala. Ten ostatni stał się ważnym psem u Peggy Harper (Har-Wyn).

William Whitaker był pierwszym właścicielem Ruffian Headlighta Hala; prowadził hodowlę Jollyscamp. Był jednym z założycieli STCA i prezesem klubu przez 16 lat. Peggy Harper (Har-Wyn) – obok państwa Ormsby – była prawdopodobnie najważniejszą osobą mającą wpływ na rasę. Har-Wyn był dużym kennlem, w którym niejednokrotnie przebywało kilkadziesiąt psów. Peggy hodowała głównie w obrębie linii Ruffian, ale jej wyczucie hodowlane pozwalało skutecznie używać również psów z linii X-Pert czy Tacoma. Psy z tej hodowli, takie jak Ruffian Red Rock of Har-Wyn czy Sky King of Har-Wyn, odegrały istotną rolę w utrwaleniu doskonałego typu rasy i wpłynęły na większość hodowli w obrębie linii Ruffian, która w nowoczesnej formie bywa określana jako linia „of Har-Wyn”.

Tacoma

Linia Tacoma zaczyna się od psów hodowanych w okręgu Tacoma (Waszyngton) przez Morgana i Smitha. Od nich psa Brown's Tacoma Jack kupił Al Brown. Pies ten stał się fundamentem hodowli i całej linii, uważanej za najstarszą z podstawowych linii amstaffów.

Charles Doyle kupił od Ala parę zwierząt: Jack's Susie i Tacoma Jack's Replica. Były to pierwsze Tacoma zarejestrowane w AKC jako Staffordshire Terriery. Charles często mieszał tę linię z krwią sławnego psa Corvino – po Corvino's Braddocku – Young Joe Braddock. Doyle był przez wiele lat prezesem STCA.

Wayne D. Brown hodował długo psy w obrębie linii Tacoma, a część jego psów była rejestrowana jako White Rock (np. OX Bomber). Jego hodowla wywarła istotny wpływ na część psów Waltera D. Pascoe. Harold Card zaczynał hodowlę głównie w oparciu o zwierzęta od Wayne'a D. Browna, a także innych hodowców linii Tacoma (np. Storklind's, Cosma's). Obecnie psy te mają dużo krwi „Dicka”

Pascoe i X-Pert. Harold Card aktualnie nie używa już przedrostka „Tacoma” dla swoich psów.

Gallant

Linia Gallant została założona przez Eda Ringolda, który przed II wojną światową hodował pitbulle zarejestrowane w UKC. W 1949 roku kupił od Whitakera psa, którego nazwał Gallant Ruff. Ruff był synem sławnego Ruffian Walkaway. Ringold pokrył Ruffem sukę zakupioną od Ormsbych – Sally (Brindle Boomer × Black Betsy). Jednocześnie kupił sukę z hodowli Har-Wyn – Ruffian Corvette of Har-Wyn. Jej córkę (po Ruffie) pokrył słynnym Knight Crusaderem. W ten sposób Ringold połączył X-Pert, Ruffian i ponownie wprowadził krew Crusadera (wnuka Ruffa), tworząc znakomitą bazę hodowlaną. Sławne psy z tej hodowli to m.in. Gallant Pistol Pete, Gallant Kimbo, Gallant Buck-a-Roo i Gallant Johnny Reb. Ed Ringold był wielkim mentorem w rasie oraz prezesem STCA w latach 1971–1977. Jego psy miały ogromny wpływ na hodowle takie jak Atta Boy, Cameltos czy Dogwood, a także na psy Freda Sindelara.

Crusader

Linia i przydomek Crusader zostały założone w latach 40. przez Ike’a i Jean Stitson. W 1954 roku kupili sukę – córkę Gallant Ruffa – Gallant Susie Q. Susie została pokryta samcem od Ray’a i Iny Harrisów: Rossmore’s Naughty Knight. W ten sposób Ike i Jean stworzyli podstawy linii Crusader i sławnego psa Knight Crusadera (oraz jego braci: Bombera i Patrolera). Linia Crusader miała ogromny wpływ na wiele współczesnych hodowli, z Willynwood na pierwszym miejscu.

California Bloodline

Kalifornijskie linie wniosły do rodowodów psów zarejestrowanych w AKC „świeżą krew” poprzez przydomki takie jak Chatsworth (Ray i Ina Harris), Lylane (E. Tregoning), Mounthaven (H. Hadley) czy Archers (Dorothy Archer). Psy C. Steela, H.W. Gregorrego, J. Freese czy O.E. Harrisona odświeżyły i wzmocniły krew psów Colby’ego, Wallace’a, Hemphilla i Earla Tudora.

Lata 60. i 70. można uznać za definitywne rozdzielenie się amstaffów od linii pitbulli zarejestrowanych w ADBA. Mimo to do dziś wiele psów w USA jest tradycyjnie rejestrowanych zarówno w AKC, jak i w UKC, a niektóre linie bywają szerzej reprezentowane w UKC niż w AKC (np. Gaff czy Gallant). Jednocześnie koniec lat 60. i lata 70. to ogromny rozwój rasy pod kątem wystawowym i okres powstania wielu istotnych hodowli.

Rounder’s – Richard Gray założył hodowlę w drugiej połowie lat 60. w Teksasie. Zaczynał od suki zakupionej w Har-Wyn: Ruffian Ginger, i konsekwentnie przez resztę życia opierał hodowlę na psach o pochodzeniu z linii Ruffian. Był autorem wielu artykułów o rasie i wieloletnim prezesem STCA.

White Rock – założona przez dr. Richarda H. „Dick’a” Pascoe w Forney (Teksas). Od początku opierała się na założeniu, że podstawą oceny rasy jest temperament i

możliwości pracy. Pascoe nie trzymał się jednej linii – łączył Ruffiany z Tacą i krwią Archer's (m.in. poprzez Indian Doca). Jego sławne psy to m.in. WR Grower, WH Jet Bomber, Logues WR OX Bomber oraz White Rock Perry the Fridge. Późny okres hodowli to współpraca z jedną z najważniejszych hodowli w Europie – Chasqui.

Willynwood – założona przez Williama „Billa” Petersona w Ohio, później prowadzona w Teksasie. Początkowo oparta na linii Crusader, później Bill użył w hodowli jednego z najlepszych psów Peggy Harper: Herculesa of Har-Wyn. Willynwood to wiele stabilnych w typie psów, takich jak Willynwood Rockefeller, Willynwood Dancing Dolly, Willynwood High Tech czy Willynwood Redneck (linie tego psa do dziś prowadzi hodowla MichlR). Hodowla jest nadal prowadzona przez Williama Petersona.

Sierra – kalifornijska hodowla (dziś często określana jako linia), założona i prowadzona przez wiele lat przez Soundre Dean. Oparta na suce Tryarr Satin Doll i jej połączeniach z Ruffian Red Rock of Har-Wyn oraz Saben Blue Max. Obecnie hodowlę prowadzi L. Willson.

Fraja – prefiks „Fraja” jest związany z wieloma osobami. Pierwotnie hodowlę Fraja prowadził J. Frasier, później O'Neill; była oparta o psy z linii X-Pert i powstała w połowie lat 70. w Miami. Fraja E.C pierwotnie została założona przez dr. J. Kinga, a obecnie związana jest m.in. z Kim Rudzik (wcześniej Roberts) i J. McCarneyem. Fraja N.E to nazwa hodowli prowadzonej przez matkę Kim Rudzik – Bonnie Gottier. Pod tymi prefiksami urodziło się wiele psów i suk o wyjątkowym znaczeniu dla rasy, m.in. Fraja's Thunder Battery, Fraja E.C Winning Ticket, Fraja E.C Season Thicket, Fraja E.C Thunder Cloud, Fraja E.C Golden Boy, Fraja N.E Dark Temptation i wiele innych. Kim jest również właścicielką psa, który w ostatniej dekadzie odnosił ogromne sukcesy – „Louisa” (Roadhouse's Life on the Party).

Sindelar's – kennel Freda i Evelyn Sindelar jest prawdopodobnie hodowlą, która miała największy wpływ na współczesne linie na całym świecie. Kombinacja Tryarr Diamondback Redbolta i Sindelar's Heidi Ho występuje w większości współczesnych rodowodów. Fred rozpoczął przygodę z AST od zakupu psa Mister Buster u dr. Rolla w Indianie. W 1971 roku kupił fundament hodowli – sukę Mistinę (po Kerry Major Thor i Candinie), łączącą krew Gallant, X-Pert i Ruffian. Mistina, połączona z psem niosącym krew X-Pert/Roll i Corvino (Brian's Staff), dała jedną z najważniejszych suk w historii rasy: Heidi Ho. Fred łączył Heidi czterokrotnie z reproduktorem Tryarr Diamondback Redbolt, uzyskując wiele znanych zwierząt (Misty Mudd, Miss Mudd, Hawk, Touch o Class Orion, Touch o Class Pazaz, Miss Sparky i inne). Miss Mudd, skojarzona z Gallant Johnny Rebem, dała doskonałego Sindelar's Roc'a; dwie suki (Jessy i Joyce) trafiły do Europy, do hodowli Old Hickory. Cóрка z połączenia z Roadhouse's El Toro Valiente urodziła wspaniałego Yankee. Z Fredem współpracowało kilku hodowców, m.in. Debra Jackson, której psy Sindelar's Fred i Sindelar's KC odegrały dużą rolę w europejskiej populacji. Sonia Velarde prowadziła hodowlę Talk O'Town. Psy Freda wpłynęły na wiele hodowli w USA (z Fraja E.C na czele), w Kanadzie (Barberycoast) oraz w Europie.

MichlR – założona przez Betty Michl, obecnie prowadzona przez Kelly Michl (oraz Vallente'ego Villabe).

Dr C.A. Roll – hodował amstaffy niemal 40 lat. Zaczynał od suk zakupionych u płk. Schuhmanna: X-Pert Blossom Queen i Topsy Rose. Konsekwentnie opierał linię na X-Pert, hodując takie sławy jak Humes Texas Jack czy Mister Buster.

W tym krótkim artykule nie sposób opisać wszystkich hodowli od końca lat 60. do późnych lat 80., ale warto przynajmniej je wymienić: Tryarr, Roadhouse, Benmars, Gaff, Rowdytowns, Dauntless, R&D, Patton's, Evergreen, Kar-Ron's, Finwar's, Wood's, Tonkawa, Storytimes, Ryans i wiele innych – to one współtworzyły zręby współczesnego pogłowia tej rasy.

Amstaffy w Europie

Pierwsze psy z Ameryki trafiły do Europy prawdopodobnie na początku lat 60., jednak na ogół były w rękach ludzi zainteresowanych „nielegalną stroną” ich użytkowości. Wiele wczesnych rodowodów psów rejestrowanych w FCI było wymieszanych z psami bez formalnego rodowodu AKC, mającymi rejestrację wyłącznie w ADBA. Jest tajemnicą poliszynela, że takie psy bywały widoczne w dokumentacji amstaffów jeszcze w latach 90. XX wieku.

Pierwsze zarejestrowane psy tej rasy trafiły prawdopodobnie do Niemiec i tam też pierwszy pies tej rasy – w 1966 roku Summi's Black Bandit – uzyskał championat. Pierwszy miot amstaffów w Niemczech urodził się w 1972 roku w hodowli Mon Amour (po ww. psie i suce Victoria Queen).

W 1978 roku do Niemiec przyjechał urodzony w USA pies Knight Watch Tuckerman, syn Ruffian Hercules of Har-Wyn. Stał się wyjątkowo ważnym reproduktorem; jego linia przetrwała do dziś, ciągnąc się m.in. przez hodowle von Simba Camp i Hageles. Do hodowli von Simba Camp (Ruth Riols) trafiło kilka zwierząt z USA, w tym Fraja's Iowa von Simba Camp. Hodowle von Simba Camp, Schaller's i Yankee stanowiły przez wiele lat fundament nie tylko dla Niemiec, ale też miały istotny wpływ na populację we Francji, Holandii, Czechach, Serbii, na Węgrzech, a także w Polsce.

Artur Hageles przez kilka generacji z powodzeniem „produkował” psy wygrywające największe wystawy, a jednocześnie osiągające świetne wyniki w szkoleniu sportowym. Do jego sławnych psów należą m.in. Hageles Carlos i Hageles Don Carlos.

Do Holandii pierwsze psy zarejestrowane jako amstaffy trafiły do hodowli Deofol (Henk Stelwagen). Była to m.in. importowana z USA suka Fraja's Yankee (po Mari-Don Mister Beau Jangles i Fraja's Of Tower Ma Belle Yankee). W 1984 roku Henk kupił samca w hodowli J. Frasiera (Fraja's): Deofol's Sun Tzu – syna Tryarr Diamondback Redbolta i Revol-te Remercies Fraja. W 1985 roku Sun Tzu zdobył Młodzieżowe Zwycięstwo Świata. Stelwagen przez wiele lat był przewodniczącym holenderskiego klubu ASTCH, który odegrał dużą rolę w promocji rasy w Europie.

W 1985 roku powstał kennel Tippet's (J. Walstock), mający ogromny wpływ na AST w całej Europie. Walstock importował psy z topowych hodowli amerykańskich (m.in. Willynwood, MichlR, Sindelar's): Tippet's Andy (MichlR), Sindelar's KC i Sindelar's Fred (od Debry Jackson), Willynwood Snow, Willynwood Angel, Willynwood Nancy. Jednocześnie był hodowcą wielu zwycięzców, takich jak Tex's Frenchy Tippet, Tippet's Yankee Sunny czy Tippet's Fireball Jerry Lee.

We wczesnych latach 80. Frans Diaz i Peter Marks założyli kennel Chasqui & Skram's. Początkowo hodowali pod wspólnym prefiksem, a następnie Diaz prowadził hodowlę jako Chasqui. Sprowadzili wiele zwierząt i krwi we współpracy z W. Pascoe (White Rock). Psy z ich przydomkiem trafiły również do USA „pod skrzydła” White Rock.

Warto wymienić jeszcze hodowle Old Hickory czy Parastones, ale w latach 80. i wczesnych 90. Niderlandy były istną „mekką” tej rasy. Wiele psów trafiło również do Polski, a polskie suki były często kryte psami o holenderskim pochodzeniu. Na tej krwi oparł się także czeski kennel Tippet z Hanky (H. Brezinová).

Ngorong Ngorong w Hiszpanii została założona przez Manuela Torresa w 1989 roku; jego pierwszym psem był Pegaso de Guinness.

W dawnej Jugosławii pierwsze psy rejestrowane jako American Staffordshire Terrier sprowadzono do hodowli von Simba Camp; poprzez M. Soparę z Mariboru były to Gloria i Fairness von Simba Camp (wczesne lata 80.). Z tej samej hodowli do hodowli Oregon trafił Oregon Oak von Simba Camp, a w 1987 roku – Hageles Havy Metal. W 1986 roku powstała hodowla Frantals (R. Dakić). Przebywał tam m.in. sławny Zyryus v. Simba Camp oraz importowany od C. Prthro Barbarycoast the Alchemist. Rade Dakić do dziś pozostaje aktywnym sędzią rasy.

W 1988 roku powstała hodowla de Mandraka (Z. Lozić). Inne znane hodowle z tamtego okresu na terenie ówczesnej Jugosławii to m.in. Anaconda Staff, Staff House, of Yellow Fire, Mlader's (M. Ercegovic – ze sławnym Raibo Geronimo Mlader's), Elegant of Cole, Srcky.

W Czechach i na Słowacji hodowla amstaffów rozpoczęła się w 1988 roku, gdy do hodowli Aleny Turzovej trafiły Carmela de Mandraka i austriacki pies Avenger v. Pirolnest. Drugim miotem był mocny inbred na Oregona von Simba Camp w hodowli Samsa – informacja istotna, bo psy z tej hodowli stały się później fundamentem polskiej hodowli „z Antuszy”. Do hodowli T. Petrusa trafiła również Tippet's Jolly Scamp, która urodziła miot po importowanym z USA Sindelar's KC. W Rakovníku założono hodowlę Tippet z Hanky (H. Brezinová). Jej pierwszą suką była Topsy (Sindelar's Fred × Tippet's Beau Jangle).

We Francji w 1988 roku powstała hodowla des Doubs de la Loube (m.in. Evergreen von Simba Camp i zwycięzca świata 1992: Exon des Doubs de la Loube).

Węgry: historia węgierskich amstaffów zaczęła się w 1989 roku, gdy T. Hajmasi importował z Jugosławii sukę Black Betty, która została młodzieżową zwyciężczynią świata w Kopenhadze. Jedną z najważniejszych hodowli tego okresu było Backwoods, oparte na kanadyjskich importach (Essex X-Pert). Z Niemiec Zoltán

Boros sprowadził syna Hageles Carlosa: Don Carlosa, a z USA – wyjątkowo zasłużonego samca Red Essex Texas Texa.

Skandynawia: słynne hodowle z tego okresu to m.in. fińskie Dianh-Mite. Z włoskich kennelów warto wspomnieć Mein Staffi i De Paco, zwracając uwagę, że rozwój rasy we Włoszech nastąpił dość późno w porównaniu z pionierami z Holandii i Niemiec.

Historia polskich amstaffów

Historia polskich amstaffów rozpoczęła się dość wcześnie, bo już w pierwszej połowie lat 80. Pierwszym psem zarejestrowanym w Polsce pod nazwą American Staffordshire Terrier była suka pochodząca z ADBA (pitbull) – Hamsbra's Cindy. Po nostryfikacji rodowodu zdobyła również Championat Polski. Sukę importowała do Polski wieloletnia miłośniczka rasy, hodowca, a obecnie sędzia – Małgorzata Jurek, dzięki której staraniom powstał Klub Terrierów Typu Bull.

Od drugiej połowy lat 80. rasa szybko rozwijała się w Polsce. W 1987 roku trafiło do Polski kilka zwierząt z hodowli White Killers (m.in. Juba, Jukon – po Atchinson E-Pert Harwyn – oraz Have ZG White Killer's po sławnym White Devils Killerze). W Bielsku-Białej powstała hodowla Konstelacja Anny, hodująca m.in. amstaffy w oparciu o suki z Niemiec i Czech. Do Wrocławia trafił urodzony w 1989 roku Atila von Schloss Auel, który zamieszkał w hodowli znanej ze staffordshire bullterrierów – Z Plemienia Hunów.

Na początku lat 90. do hodowli Ryszarda Goetza (An-Ro-Ge) przyjechało sporo zwierząt, głównie z Czech i Jugosławii. Hodowla An-Ro-Ge, poprzez sprzedaż wielu szczeniąt, przyczyniła się do popularyzacji rasy. Przez pewien czas przebywał tam także doskonały pies Bodie Jopar. W 1990 roku do Polski przyjechało rodzeństwo: Superman i Santa Fe Alet. Santa Fe stała się podstawą bodaj najważniejszej polskiej hodowli pierwszej połowy lat 90. – Z Antuszy. Jej córka Mary Lou z Antuszy (po kanadyjskim Barberycoast Lionheart) urodziła dwa pierwsze championy międzynarodowe w Polsce: Buffalo Billa i Barabasza, a po Angie's Footloose of 100 Years – wspaniałą Int.Ch. Scarlet O'Hara z Antuszy. W tej hodowli przebywał m.in. Tippit's Quick Silver oraz importowany z USA (wypożyczony z Rosji) AKC Ch. Finawar's Little Roc. Psy z przydomkiem Z Antuszy miały bardzo duży wpływ na powstanie wielu hodowli – także istniejących do dziś (choć niekoniecznie nadal hodujących AST) – jak Z Samotni Christa czy Sentinel.

Sentinel – hodowla założona przez p. Annę Żero; podstawą była suka Nigra z Antuszy. Po niej i Tippit's Quick Silverze urodziła się m.in. Brandy z Antuszy. W hodowli Lidii Lewandowskiej przebywał samiec Secret Arms z Antuszy; po nim i Nigrze urodziła się Gadget Sentinel, która po Gang-Staff Big Texie dała sukę Jessy Sentinel – matkę jednego z najbardziej rozpoznawalnych psów urodzonych w Polsce: Int.MultiCh Alamo Sentinel. Na psach Sentinel bazowały m.in. Empire Staff i Z Doliny Jeżycy. Anna Żero obecnie skupia się na hodowli Staffordshire Bull Terrierów.

Z Samotni Christa – hodowla p. Pomiernych, rozpoczęta od suki Mona Lisa Z Antuszy. Dołączyła do niej importowana z Kanady (ur. 1995) Amelia Airheart Barberycoast. Hodowcy używali wybitnych reproduktorów, takich jak Rowdytowns Dick Tracy czy Storytimes Song & Danceman. Po tym drugim urodziła się m.in. Hrabianka Panda z Samotni Christa. Używany był także importowany z USA Circles Blueprint. Jego córką pozostawioną w hodowli była Juicy Girl z Samotni Christa. Szczególnie istotna stała się Hrabianka – matka Victorii i Black Jacka z Samotni Christa. Black Jack był ojcem wielu udanych miotów, a Victoria – matką Beauty in Red i Gingera z Samotni Christa, filarów nowo powstałej, arcyważnej hodowli Red Pearl in Ginger (M. Reluga).

Suka Coco Chanel Z Antuszy posłużyła do założenia hodowli Z Wiślanego Portu. Urodził się tam m.in. Int.Ch. Peter Pan z Wiślanego Portu (Angie's Jeremiah Johnson × Cheyenne z Wiślanego Portu).

W Gliwicach założono hodowlę Kontrapunkt. Pierwszym psem państwa Turowskich był Ch. Coffee z Krasolesi (syn Yrro Tippit z Hanky). Importowano m.in. suki Bombe i O'Hare (Tippit z Hanky) oraz Envy Yellow Americkey Bojownik. Hodowla zakończyła działalność po nieszczęśliwym wypadku.

W Katowicach p. Andrzej Jakubowski importował m.in. ciemno pręgowanego samca Panther Staff House (Jugosławia) oraz kilka suk z hodowli des Doubs de la Loube (Francja). Zwierzęta z tej francuskiej hodowli trafiły również do hodowli Osanna (później specjalizującej się w dogach z Majorki).

Na początku lat 90. do Gryfina importowano kilka zwierząt: m.in. Kim of Dynamic, Hageles Thekla i Hageles Ghandulf. Importerem i właścicielem był Waldemar Popławski (Imperium Karoliny).

Hodowla Tobasco (p. Janeczkwie) zaczęła się od importu córki dwukrotnego zwycięzcy świata Hageles Carlosa: Hageles Electry. W 1993 roku importowano drugą sukę z Niemiec: Chiva's Fire.

W hodowli Caryńskie Żył (Dwernik, Bieszczady) przebywał piękny pies Blue Velvet z Antuszy. Wiele polskich hodowli opierało wówczas swoje programy na psach Artura Hageles lub psach pochodzących od jego psów.

Hodowla Florida została założona w Poznaniu przez Małgorzatę Jurek i istnieje do dziś (prowadzona przez córkę, choć obecnie bez hodowli AST). To p. Jurek importowała pierwsze psy z USA: Wood's E-Z Excalibur Hero oraz sukę Wood's Coral Sister (półrodzeństwo po Wood's E-Z Challenger Chance). Florida konsekwentnie współpracowała z hodowlą Marshy Wood, przywożąc wiele zwierząt, w tym najbardziej utytułowanego psa: Int.Ch. Wood's E-Z Black Dragon, ojca wielu polskich amstaffów.

Drugą hodowlą mocno opartą o importy z USA była Sasquehanna (p. Małgorzata Supronowicz). Trafił tam Kar-Ron's Zbir – pies, który do dziś uchodzi za jednego z najintensywniej używanych reproduktorów w Polsce. Do Sasquehanny trafiły również Fraja E.C Hilary oraz młody czarno pręgowany samiec Keystone's Black Gold.

Z USA importowano też Circle's CS Blueprint, który zamieszkał w Ropczycach u p. Kubicy i M. Sąsiadek. Po tym psie urodziło się w Polsce kilka miotów. Innym importem był Ryans Diesel (jego potomstwo urodziło się we wrocławskiej hodowli Asocjacja). Brennan's Norman nie dał wielu potomków w Polsce, ale jego prawnuczka miała istotny wpływ na hodowlę Imnness, a dalsi potomkowie trafili do wielu hodowli w Europie. Niewielki wpływ miał też import z Kar-Ron's: General Patton.

Mirosław Budźko prowadził i prowadzi nadal hodowlę Piros – aktualnie najstarszą czynną, nieprzerwanie działającą w Polsce hodowlę skoncentrowaną na tej jednej rasie.

Po Keystone's Black Gold urodził się bodaj jeden miot (po suce Halima Kanba w hodowli Radegost). Wnuk tego psa, Radegost Little Blue Thorn, trafił do hodowli Pokerowy Żywot, która rozpoczęła działalność od syna Kar-Ron's Zbira (Ch. Remus Fanbi) i jego córki urodzonej w Radegost: Nain Rogue. Hodowla Pokerowy Żywot istnieje i działa do dziś, będąc jedną z czołowych polskich hodowli tej rasy.

Innym wnukiem Black Golda był Radegost Billy Kid – zwycięzca rasy II wystawy klubowej Klubu Terriera Typu Bull. Pies był synem importowanego do Polski Black Magic's Torpedo (wnuka White Rock Perry the Fridge). Hodowla Radegost została reaktywowana w 2013 roku pod nazwą New Radegost i istnieje do dziś.

W Lublinie powstała hodowla Lesoto (Wacław Kołtunik). Pierwszą suką była córka Kar-Ron's Zbira i Beauty Blue Florida, urodzona pod przydomkiem Nurian. Lesoto przez lata wypuszczało doskonałe psy, które miały wpływ także poza granicami Polski.

W 1993 roku urodził się Nelson Terra-Mek (syn Yrro Tippit z Hanky) – pies, który ukończył championat i bywał pokazywany w klasie użytkowej. To on zapoczątkował przygodę z rasą u p. Agaty Kalicińskiej. Jej suka Mokka Validius (po Ch. Kar-Ron's Zbirze i suce z Tippit z Hanky) w 1997 roku urodziła parę psów: Babette i Big Texa. Big Tex stał się psem ikonicznym: pierwszym polskim psem będącym w posiadaniu championatu AKC, a jego dzieci, wnuki i prawnuki miały ogromny wpływ na rasę na świecie, w tym w ojczyźnie rasy. Można zaryzykować tezę, że hodowla p. Agaty była najważniejszą hodowlą w Polsce końcówki lat 90. I pierwszej dekady XXI wieku, do dziś rozpoznawalną na całym świecie. W Gang-Staff przebywało wiele utytułowanych psów z Europy i Ameryki – temat tej hodowli zasługuje na osobne opracowanie.

W latach 90. i na początku nowego stulecia nastąpił ogromny boom rasy. Wiele hodowli istniało krótko, produkując jeden – najczęściej przypadkowy – miot. Konkurencja, presja oraz nierówny poziom sprawiały, że pojawiło się mnóstwo typów i bardzo różna jakość prezentowanych zwierząt. Stawki na wystawach bywały ogromne – nawet na „zwykłych” międzynarodówkach często znacznie powyżej 50 egzemplarzy. Jednocześnie czołówka polskich psów była jedną z najlepszych w Europie, co potwierdzały wyniki na największych wystawach, duża liczba importów (w tym z ojczyzny rasy) oraz eksporty. Takie psy jak Sasquechanna Order,

LBC Get Together Again Lesoto, Sentinel Alamo czy Gang-Staff Big Tex do dziś można odnaleźć w rodowodach na całym świecie.

Tylko niektóre przydomki z lat 90. to: Z Piotrowego Sadu, Z Jordanu, Srebrna Owieczka, Kanba, Atletico, Dwie Szable, Markarowi, Złoty Kanion, E.H. Orchidea, Quo Vadis – i dziesiątki innych, których tu nie wymieniono. Gdy pod koniec lat 90. krystalizowała się idea powstania Klubu Terrierów Typu Bull, jednym z komponentów był nieformalny Klub Przyjaciół Amstaffa.

Pierwsza wystawa klubowa KTTB (2001) przyciągnęła 99 amstaffów. Zwycięzcą rasy został Gan-Staff Big Tex. Ocen dokonała sędzina Katrina Bravo (USA), właścicielka kennelu Anthem's. Druga wystawa klubowa KTTB odbyła się we wrześniu 2002 roku; oceny dokonali A. Winiarska oraz Jay Richardson (USA). Zwycięzcą rasy został Radegost Billy Kid.

W ciągu kolejnych lat powstały dziesiątki nowych hodowli: Terrierkowo, Crazy Staff, Staff-ka, Canossa, Ordior, Taboo, Catori Muraco, Red Pearl in Ginger, Diamond Staff, Niziołek, Bajer Staff, Ashanti Super Staff, Amcane, Rapax, Imnness, Z Grabskiego, Challenger, Enamorada i wiele innych – one kształtowały obraz rasy i nadawały rytm jej życia. Popularność rasy falowała, raz będąc na szczycie, raz spadając niemal na dół liczebności.

Pod koniec pierwszej dekady XXI wieku rozpoczęła się dziesięcioletnia fascynacja psami z Bałkanów, która niewątpliwie odmieniła oblicze rasy w Polsce. Mimo głosów, że dziś „nie liczymy się” w wyścigu o najwyższe trofea, rzetelne spojrzenie na rasę daje nadzieję: mamy w Polsce dużo importów, również z ojczyzny rasy, a polskie psy czasami ponownie stają na najwyższych lokatach na wystawach światowych, europejskich i specjalistycznych (m.in. Amstaff Major, Bullyganza, KAST). W ostatniej dekadzie pojawiło się kilka psów polskich hodowli z tytułem championa USA, a wielu młodych hodowców wkłada ogrom pracy w ambitną hodowlę, używanie coraz ciekawszych reproduktorów i sprowadzanie wartościowych suk i samców. To daje realną nadzieję, że jakość polskich amstaffów sprzed 25 lat ma szansę wrócić.

Bibliografia

R. Dakić Kica „Amstaff Legend. Fred Sindelar” Belgard 2013

F. Diaz i P. Marks „De American Staffordshire Terrier” Reuver Holandia 1 wyd 1996/2 wyd 2011

J. Frasier „American Staffordshire Terrier” Kynos Verlag/ Denlinger's Publish LTD Virgina USA 1990

M. Jurek „Prawdziwy przyjaciel. American Staffordshire Terrier” Alkon 1999 Polska

C. A. Ormsby „The American Staffordshire Terrier. Book One” New Life Printers Seneca St. Hornell New York USA first publ 1956/2 1972. Reprint 1979

S. Paco Zanoia „The Ultimate American Staffordshire Terrier” 2019 Italy

N. Rajkovic „Americki Staffordski Terijer- Krvne Linije. Amstaff Bloodlines”

„The American Staffordshire Terrier Annual 1998” Holland Publish. LTD 1988

Katalogi wystawowe, zapiski własne

Opracowała Emilia Lubieniecka